

műből fordította. Szokolyai e kat.-ellenes kirohanásokban gazdag imádságos-könyve 1648 és 1672 között három kiadást ért meg. Másik fordítása, az 1790-ig kilencszer kiadott *Sérelmes lelkeket gyógyító balsamom, avagy lelki próbákban nyavalygó embert vigasztaló könyvecske* elmélkedéseket és imádságokat tartalmaz. *Een balsem voor een siecke ziele* (Hoorn, 1644) c. forrásmunkáját Dionysius Spranckhuysen (1587–1650) delfti lelkész írta az angol puritán szerző, Robert Linaker (1550/1551–1618) *A comfortable treatise for such as are afflicted in conscience* (London, 1590) c. művének felhasználásával. Leideni tartózkodása során ~ fordítói tevékenysége mellett aktív résztvevője volt az egyetemi vitáknak. Id. Fridericus Spanhemius (1600–1649) elnöklete alatt kétszer bizonyította tudását, 1647. dec. 21-én a *De nominibus schismatici impositis ecclesiis Christianis* (RMK III 1687), 1648 májusában pedig a *De perseverantia sanctorum* (RMK III 1710) c. disputációkban. Az 1648. febr. 7-én és 26-án Constantinus L'Empereur ab Opwyck (1591–1648) professzor vezette viták emlékét őrzi ~ két teológiai téziszfüzete: a *De politia et magistratu* (RMK III 1708) és a *De potestate ecclesiae* (RMK III 1709). Ugyanebben az évben márc. 4-én idősebb Jacobus Triglandiusnál (1583–1654) disputált *De divinis comminationibus* (RMK III 6288) címmel. 1648 nyarán indult vissza Mo-ra. Hazatérte után a debreceni kollégiumban lett professzor, ám onnan egy peres ügy miatt már 1649-ben távozott. Ezt követően Berettyóújfaluban, majd 1654-től Hajdúszoboszlón volt lelkész. Halálának időpontjára és helyére vonatkozó adataink nincsenek.

Irod.: GÁLOS Rezső, *Szokolyai Anderko István*, ItK, 1910; ZOVÁNYI Jenő, *Egy és más a Szokolyai Anderko Istvánt illető adatokról*, ItK, 1941; EREDICS Péter, „A ti vigasztalástok-ra e' következendő kevés számú leveletskéket irtam.” *Adatok Szokolyai Anderko István életéhez és fordítói tevékenységéhez*, Könyv és Könyvtár, 2000–01; Uő, *Ungarische Studenten und ihre Übersetzungen aus dem Niederländischen ins Ungarische in der Frühen*

Neuzeit, Frankfurt am Main, 2008 (Debrecener Studien zur Literatur, 14).

Eredics Péter

szólásgyűjtemény (adagium)

A szólások gyűjtése és rendszerezése, a paroemiológia a →humanizmus idején élte virágkorát. Nyelvfilozófiai alapja az a felismerés, hogy az állandósult fordulatok (sententiae, proverbia, gnomae, loci communes) megsokszorozzák a nyelvi kifejezőkészséget, hiszen bizonyos szókapcsolatok mást jelentenek, mint alkotó-elemeik külön-külön. Felfigyeltek mind a görög–latin kultúra, mind a Szentírás szó-lásaira; egyre inkább előtérbe kerültek a népnyelvi fordulatok is. Erasmus *Adagiorum collectanea* (1500, 1508, 1515) és *Apophthegmata* (1531) c. munkáiban görög mondásokat adott közre. Behatóan foglalkozott a témával Johann Sturm is.

→Baranyai Decsi János Erasmus nyomán állította össze háromnyelvű ~ét (*Adagiorum Graecolatinoungaricorum chiliades quinque*, Bátfá, 1598). Előszavában utal rá, hogy előtte mások is készítették hasonló ~eket, de ezeket már az ő korában sem ismerték. Az ötezer görög és latin szóláshoz a magyar →közmondások vagy köznyelvi fordulatok közül keresett megfelelőket. Munkája minden későbbi hasonló kiadvány alapjává vált. →Szenci Molnár Albert →szótárában mintegy ötszáz kifejezést vehetett át Baranyai Decsitől. Az *Adagiorum*-nak bizonyára nagy szerepe van abban, hogy a magyar szólások, közmondások a nyelvi kultúra részévé váltak.

Kiad.: BARANYAI DECSI János, *Adagiorum...*, kiad. MOLNÁR József, Bp., 1978 (haszonmás).

Irod.: O. NAGY Gábor, *A magyar frazeológiai kutatások története*, Bp., 1977; IMRE Mihály, in BHA 25, 1990; PACZOLAY Gyula, *Baranyai Decsi Csímor János, a szóláskutató*, ErdMúz, 2001, 3–4. füz.

Bartók István

szolga →jobbág

szolgabíró (lat. *iudex nobilium*)

A →nemesi megye közgyűlésen, ide-